

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

СЕКТОР ЗА КОНТРОЛУ ПОСЛОВАЊА БАНАКА

**АНАЛИЗА ОДГОВОРА
ДАВАЛАЦА ФИНАНСИЈСКОГ ЛИЗИНГА
НА ДОСТАВЉЕН УПИТНИК
О АКТИВНОСТИМА ДАВАЛАЦА ФИНАНСИЈСКОГ ЛИЗИНГА ИЗ
ОБЛАСТИ УПРАВЉАЊА РИЗИКОМ ОД ПРАЊА НОВЦА И
ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА
ЗА ПЕРИОД АПРИЛ–СЕПТЕМБАР 2016. ГОДИНЕ**

Београд, децембар 2016. године

Уводне напомене

Народна банка Србије је од 2010. године установила праксу посредног праћења активности давалаца финансијског лизинга у области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма. Овакво праћење давалаца финансијског лизинга у наведеној области врши се два пута годишње на основу података које даваоци финансијског лизинга у форми попуњених упитника (у даљем тексту: Упитник) достављају Народној банци Србије.

Основни циљеви анализе Упитника су:

- сагледавање тренутног стања у процесу препознавања, мерења и управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма кроз посао финансијског лизинга,
- упућивање на адекватну примену установљених правила и принципа процедуре „Упознај свог клијента“,
- посредно праћење развоја система управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма код давалаца лизинга,
- уочавање евентуалних слабости и благовремено указивање даваоцима финансијског лизинга на потенцијалну изложеност ризику.

Питања у Упитнику су груписана у четири целине:

Део I: Општи подаци о даваоцима лизинга

Део II: Активност давалаца лизинга

Део III: Подаци о странкама

Део IV: Обука запослених

У извештајном периоду сви даваоци финансијског лизинга који послују на тржишту финансијског лизинга Републике Србије доставили су одговоре на достављени упитник.

Садржај:

1. Основна запажања	3
2. Општи подаци о даваоцима финансијског лизинга.....	5
3. Активност давалаца финансијског лизинга	6
4. Подаци о странкама	8
5. Обука запослених.....	11

1. Основна запажања

Изложеност давалаца финансијског лизинга ризику од прања новца и финансирања тероризма је релативно ниска, нарочито ако се има у виду следеће:

1) висина билансне суме сектора финансијског лизинга у поређењу с висином билансне суме банкарског сектора је изразито ниска (нпр.: на дан 30. септембра 2016. билансна сума сектора финансијског лизинга износила је 63,2 милијарде динара, што чини 1,99% износа билансне суме банкарског сектора на тај дан);

2) организациона мрежа сектора финансијског лизинга је неразвијена у поређењу са организационом мрежом банака;

3) даваоци финансијског лизинга не обављају ни трансакције платног промета, ни депозитне послове, као ни послове одобравања кредита и позајмица, већ је делокруг њихових послова веома ограничен (делатност финансијског лизинга, закуп и продаја враћених предмета лизинга).

На основу анализе достављених одговора давалаца финансијског лизинга на Упитник, може се закључити да је ризик од прања новца и финансирања тероризма злоупотребом трансакција у оквиру посла финансијског лизинга и у периоду април–септембар 2016. (у даљем тексту: извештајни период) релативно веома низак из следећих разлога:

– усвојеним општим актима давалаца финансијског лизинга конкретизују се њихове обавезе прописане законом и подзаконским актима којима је уређено спречавање прања новца и финансирања тероризма;

– у свом пословању даваоци финансијског лизинга воде рачуна не само о ризицима којима они могу бити изложени већ и о ризицима којима могу изложити и матично друштво и групу друштава којој припадају, при чему је важно нагласити да је седиште матичних друштава свих давалаца финансијског лизинга који су у непосредном или посредном власништву страних лица на територији земаља које примењују високе стандарде у области спречавања прања новца и финансирања тероризма;

– сви даваоци финансијског лизинга су својим интерним актима прописали обавезу примене правила и принципа који се односе на познавање странке;

– сви даваоци финансијског лизинга су донели своје процедуре у овој области и све те процедуре садрже елементе прописане Одлуком о минималној садржини процедуре „Упознај свог клијента“;

– сви даваоци финансијског лизинга посвећују дужну пажњу обуци у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма, пре свега запослених који су у непосредном контакту са странкама или учествују у обављању трансакција;

– код свих давалаца финансијског лизинга извршена је интерна ревизија чији је предмет било и управљање ризиком од прања новца и финансирања тероризма;

– сви даваоци финансијског лизинга имају израђене листе показатеља за препознавање сумњивих трансакција које испуњавају услове из члана 23. Правилника о методологији за извршавање послова у складу са Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС“, бр. 7/2010 и 41/2011) (у даљем тексту: Правилник). Ниједан давалац финансијског лизинга није пропустио да преузме све показатеље које је УСПН објавила на свом сајту, а извештај број ових финансијских посредника је и проширио ту листу.

Као посебно значајно, упркос закључцима који су се односили на Националну процену ризика од прања новца о ризичности послова с непокретностима, треба истаћи да се послови у вези с прометом непокретности које обављају даваоци финансијског лизинга не могу *a priori* сматрати пословима с повећаним ризиком од прања новца и финансирања тероризма, с обзиром на:

1) природу посла финансијског лизинга и дозвољене делатности давалаца финансијског лизинга – имајући у виду правну природу посла финансијског лизинга, о промету непокретности у оквиру овог посла може се говорити само у контексту куповине непокретности коју давалац финансијског лизинга обавља ради стицања права својине над непокретношћу и давања те непокретности у финансијски лизинг примаоцу лизинга;

2) развијеност тржишта финансијског лизинга – тржиште финансијског лизинга непокретности је неразвијено (на дан 30. септембра 2016. године у структури укупних пласмана према предмету финансијског лизинга само 4,1% односио се на непокретности, само два даваоца финансијског лизинга обављала су послове финансијског лизинга непокретности, један од њих има 22 активна закључена уговора о финансијском лизингу непокретности, а други само три таква уговора);

3) приступ давалаца финансијског лизинга ризику од прања новца и финансирања тероризма путем финансијског лизинга непокретности.

Даваоци финансијског лизинга имају проактиван приступ у погледу заштите својих финансијских и правних интереса који би могли бити угрожени због неадекватног препознавања и управљања ризицима повезаних с финансијским лизингом непокретности. Приликом успостављања пословних односа са субјектима у овом послу (продавци непокретности и лица којима се те непокретности пласирају путем финансијског лизинга), даваоци финансијског лизинга предузимају не само прописане радње и мере већ и посебним интерним актима уређене активности и процедуре којима је циљ заштита интереса давалаца финансијског лизинга, а које се односе: на испитивање свих чињеница од значаја за законити пренос права својине над непокретношћу с продавца на

даваоца финансијског лизинга како даваоцу финансијског лизинга то право не би могло бити оспорено (посебна пажња се посвећује провери података из катастарa непокретности и других података о којима надлежни органи воде евиденцију); на минимизирање оних ризика пословања који могу настати у вези с преносом права коришћења те непокретности на примаоца лизинга, а посебно ризика од прања новца и финансирања тероризма.

Важно је приметити да проценат примењених радњи и мера (поједностављене, опште и појачане) одговара проценту ризика од спречавања прања новца и финансирања тероризма. Наведено указује на охрабрујућу чињеницу да су даваоци финансијског лизинга исправно разумели значај правилне процене ризика од спречавања прања новца и финансирања тероризма, што је резултирало адекватном расподелом људских ресурса, а последично и квалитетним управљањем ризиком од прања новца и финансирања тероризма.

Треба истаћи и да, иако је ризик од прања новца и финансирања тероризма у овој области низак, то никако не значи да се овај ризик сме занемарити, нарочито кад се узме у обзир релативно мали број запослених у сектору финансијског лизинга (њих 380 на дан 30. септембра 2016. године, што је за 27 запослених мање него у претходном извештајном периоду).

Даваоци финансијског лизинга су дужни да у својству обвезника по Закону о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Сл. гласник РС“, бр. 20/2009, 72/2009, 91/2010 и 139/2014 (у даљем тексту: Закон) предузму све Законом и подзаконским прописима предвиђене радње и мере неопходне за откривање и спречавање прања новца и финансирања тероризма до којих би могло доћи коришћењем овог финансијског производа.

2. Општи подаци о даваоцима финансијског лизинга

На територији Републике Србије у извештајном периоду пословало је 16 давалаца финансијског лизинга, од којих је осам у 100% или већинском власништву страних правних лица, а осам у 100% или већинском власништву домаћих лица. Код највећег броја давалаца финансијског лизинга у чијем капиталу, непосредно или посредно (преко домаћих банака), учествују страна лица, уочава се да су на адекватан начин схваћени и примењени стандарди, политике и процедуре управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма, који се примењују у држави на чијој је територији седиште власника давалаца финансијског лизинга. Све стране кредитне/финансијске институције – директни и индиректни власници домаћих давалаца финансијског лизинга – имају седиште на територији Европске уније.

Од укупног броја давалаца финансијског лизинга, у извештајном периоду само пет је пословало преко огранака. Ових пет давалаца лизинга је у наведеном

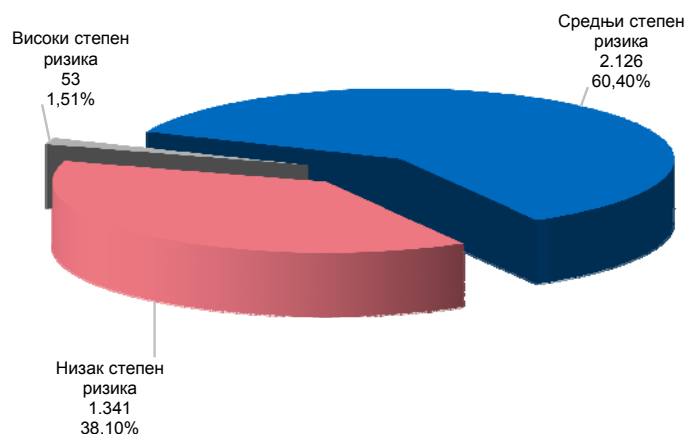
периоду имало укупно десет огранака који примењују процедуре управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма.

3. Активност давалаца финансијског лизинга

Сви даваоци финансијског лизинга су, на основу усвојених унутрашњих аката из области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма, израдили анализу ризика од прања новца и финансирања тероризма у складу са Одлуком о смерницама за процену ризика од прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС“, бр. 46/2009 и 104/2009), коју је донела Народна банка Србије.

На основу података о извршеној класификацији странака према степену изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма, даваоци финансијског лизинга су највећи број странака сврстали у средњи степен ризика – 60,4%, затим 38,1% у низак степен ризика, док се висок степен ризика односи само на 1,5% укупног броја странака (Графикон 1).

Графикон 1. Структура странака у сектору финансијског лизинга сврстаних по степену ризика (1. 4 – 30. 9. 2016)

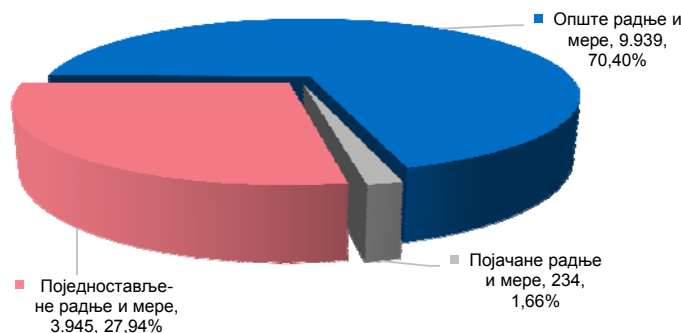

Веома висок проценат странака сврстаних у средњи степен ризика последица је могућности прописане чланом 5а Правилника, по којој обвезници имају право да процењују ризик странке на основу анализе извршене у складу са сопственим критеријумима.

Сагласно Закону, даваоци финансијског лизинга дужни су да примењују опште, поједностављене или појачане радње и мере познавања и праћења странке. На основу анализе одговора из Упитника, закључује се да даваоци финансијског лизинга од укупно 14.118 класификованих странака, опште радње и мере познавања и праћења странке примењују на 9.939 странака,

поједностављене радње и мере познавања и праћења странке на 3.945 странака, а појачане радње и мере на 234 странке.

Графикон 2. Структура странака у сектору финансијског лизинга сврстаних по примењеним радњама и мерама праћења странке
(на дан 30. септембра 2016)

Како се види на Графикону 2, на нивоу сектора финансијског лизинга: опште радње и мере даваоци финансијског лизинга примењују код 70,40% странака, без обзира на то да ли су оне сврстане у нискоризичну или средњоризичну групу, поједностављене радње и мере примењују се код 27,94% странака, а појачане радње и мере код 1,66% странака. Према подацима из Упитника који се односе на учесталост праћења странака, закључује се да је и у погледу учесталости праћења нискоризичних странака (према којима примењују поједностављене радње и мере праћења странке) дошло до адекватне расподеле људских ресурса – даваоци финансијског лизинга користе ресурсе на оптималан начин, с обзиром на то да се сразмерно степену ризика странке примењују адекватне радње и мере праћења странке.

У извештајном периоду шест давалаца финансијског лизинга је извршило 24 анализе трансакција које су им се учиниле сумњивим. Међутим, само један давалац финансијског лизинга је поднео једну пријаву Управи за спречавања прања новца услед лоше репутације странке у смислу налога за хапшење Интерпола 2012. године.

У вези са спречавањем прања новца и финансирањем тероризма, према подацима које су доставили, сви даваоци финансијског лизинга су вршили интерну ревизију, а код једног даваоца финансијског лизинга је процес интерне ревизије у току. Неправилности су утврђене код три даваоца финансијског лизинга. Најчешћи налази интерне ревизије односе се на:

– неадекватно ажурирање интерне регулативне и поступања у пракси, допуњавање скоринга и његова аутоматизација, односно онемогућавање ручног допуњавања ради адекватне идентификације странака,

– неадекватну примену прописа из области спречавања прања новца и финансирања тероризма, односно неадекватан приступ ризику од прања новца и финансирања тероризма; примена прописа из области спречавања прања новца и финансирања тероризма, односно приступ ризику од прања новца и финансирања тероризма, били су предмет интерне ревизије, а из тих налаза може се закључити да није било суштинских пропуста у овој области, а да су пропусти мањег значаја у међувремену отклоњени;

неправилно извршену класификацију странака по степену изложености ризику од спречавања прања новца и финансирања тероризма.

Сви даваоци финансијског лизинга за које је унутрашња ревизија утврдила неправилности предузели су мере за њихово отклањање и неправилности су отклоњене.

Ниједан давалац финансијског лизинга није успоставио пословни однос (закључио уговор о лизингу, уговор о испоруци, уговор о отуђењу предмета лизинга или уговор о давању у закуп предмета лизинга) у случају постојања сумње да је странка или трансакција повезана с прањем новца, односно финансирањем тероризма.

Према подацима из Упитника, у извештајном периоду није било ни случајева да даваоци финансијског лизинга прекидају пословни однос са странком због назнака које би указивале на прање новца и финансирање тероризма у вези с тим пословним односом. Наведена ситуација је резултат адекватне процене ризика спречавања прања новца и финансирања тероризма.

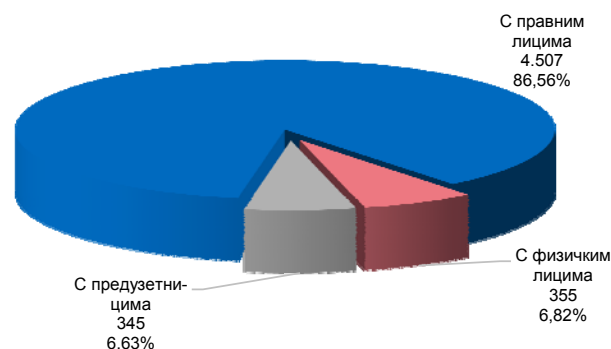
Према подацима из Упитника, три даваоца финансијског лизинга су вршење појединих радњи и мера познавања и праћења странке поверила трећем лицу, и то матичним банкама – својим оснивачима, односно лицима којима се, у смислу Закона, ови послови могу поверити.

4. Подаци о странкама

Даваоци финансијског лизинга су у извештајном периоду закључили 5.207 уговора о лизингу, од чега 4.507 уговора с правним лицима, 355 уговора с физичким лицима и 345 уговора с предузетницима.

Графикон 4.1. Структура странака у сектору финансијског лизинга сврстаних по броју и структури закључених уговора о финансијском лизингу

(1. 4 – 30. 9. 2016)

Даваоци финансијског лизинга су у извештајном периоду закључили 5.140 уговора о испоруци, од чега 4.891 уговор с правним лицима, 145 уговора с предузетницима и 104 уговора с физичким лицима.

Графикон 4.2. Структура странака у сектору финансијског лизинга сврстаних по броју и структури закључених уговора о испоруци

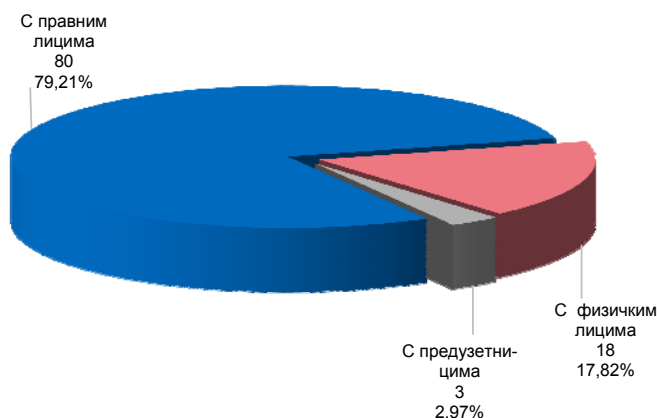
(1. 4 – 30. 9. 2016)

Даваоци финансијског лизинга у извештајном периоду нису закључили ниједан уговора о закупу враћених предмета лизинга.

Даваоци финансијског лизинга су закључили 101 уговор о отуђењу, уз накнаду враћених предмета лизинга, од чега 80 уговора с правним лицима, 18 уговора с физичким лицима и три уговора с предузетницима.

Графикон 4.3. Структура странака у сектору финансијског лизинга сврстаних по броју и структури закључених уговора о отуђењу уз накнаду враћених предмета лизинга уз накнаду
(1. 4 – 30. 9. 2016)

У извештајном периоду 15 давалаца финансијског лизинга је у вези са закључењем 2.392 уговора о лизингу прихватило солидарно јемство као средство обезбеђења, при чему је, по оцени тих давалаца финансијског лизинга, била јасна веза између прималаца лизинга и јемаца.

Такође, према подацима из Упитника, даваоци финансијског лизинга су примали уплате и од лица које нису имала статус прималаца лизинга у случајевима кад је постојао законит правни основ за плаћање од стране трећег лица – уговор о преузимању дуга, уговор о асигнацији и слично. Као и код јемства, мотив за вршење уплате уместо прималаца лизинга било је у најчешћем броју случајева крвно сродство (за физичка лица), односно припадност истој групи друштава (за правна лица).

Код девет давалаца финансијског лизинга није било битних разлика у броју странака у односу на претходни период, код пет давалаца финансијског лизинга евидентиран је мањи број странака услед редовних и превремених откупа предмета лизинга, раскида уговора због неиспуњења уговорених обавеза, па и промене пословне стратегије власника давалаца финансијског лизинга у смислу подршке постојећим странкама и постепено смањење портфолија уговора и странака. Код два даваоца финансијског лизинга повећан је број странака, према мишљењу тих финансијских институција, због доброг пословног приступа.

Даваоци финансијског лизинга ниси били у ситуацији да странка није била физички присутна приликом провере идентитета и при успостављању пословног односа и нису успостављали пословне односе са страним функционерима.

У извештајном периоду ни код једног даваоца финансијског лизинга није било случајева да се уговори и/или изврши трансфер са off shore дестинација у случају активирања јемства, као и да се уговори и/или изврши трансфер

средстава (у случају јемства) из држава у којима се не примењују строги прописи из области СПН/ФТ.

5. Обука запослених

У сектору финансијског лизинга на дан 30. септембра 2016. години било је укупно 380 запослених, што је за 27 мање у односу на претходни извештајни период, те постоји тренд сталног смањења запослених. Непосредан контакт са странкама успоставља укупно 126 запослених лица код укупно 16 давалаца финансијског лизинга. На пословима спречавања прања новца и финансирања тероризма ангажовано је 160 запослених. Даваоци финансијског лизинга су израдили програм годишњег стручног образовања, оспособљавања и усавршавања запослених који обављају послове откривања и спречавања прања новца и финансирања тероризма. Такође, сви запослени су упознати с последицама непримењивања закона, других прописа и процедура у вези са спречавањем прања новца и финансирањем тероризма.

Даваоци финансијског лизинга обуку запослених обављају према годишњем плану и програму. Обуку спроводе најмање једанпут годишње, од тога пет давалаца финансијског лизинга обуку врше два пута годишње, а у случају да се укаже потреба, врши се и ванредна обука. Обуку најчешће врше овлашћена лица и њихови заменици, и то: путем презентација у тренинг-центрима, предавања и онлајн презентација, одржавањем групних и појединачних консултација, путем интерних портала, као и директном обуком (лицем у лице).

Тестови провере знања из области спречавања прања новца и финансирања тероризма врше се једном годишње, чувају се у папирној или електронској форми од пет до десет година.